
„A közlés és alakítás együttes követelménye” – gondolatok a felhasználási szerződések írásbeliségéről

Sápi Edit*

A tanulmány a felhasználási szerződések kötelező írásbelisége mögött rejlő indokokat és a joggyakorlatban felmerülő problémák kérdéseit járja körül. Az Sztj. alapján, a felhasználási szerződéseket írásba kell foglalni, ennek mellőzése semmisséget eredményez. Gyakran tapasztalható azonban az a jelenség, hogy a felek csupán szóban vagy ráutaló magatartással kötik meg az említett szerződéseket. A tanulmány vizsgálja továbbá a Ptk. 6:7. § (3) bekezdésének alkalmazhatóságát is az alkalmazás akadályait a felhasználási szerződésekben. **Kulcsszavak:** szerzői jog, felhasználási szerződés alakítása, felhasználási szerződés semmissége, szerzői jog-tudatosság

"The combined requirement of communication and formality" – Reflections on the written nature of user agreements

The study examines the reasons behind the mandatory form of license contracts and the issues of problems arising in legal practice. According to the Copyright Act, license contracts shall be concluded in writing, failure to do so results in nullity. However, it is often observed that the parties conclude the aforementioned contracts only verbally or by suggestive conduct. The study also examines the applicability of Article 6:7 (3) of the Civil Code and the obstacles to its application in licence contracts.

Keywords: copyright law, formal requirement of licence agreement, nullity of licence agreement, copyright law-awareness

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2025.3.193>

Bíró György Professzor Urat harmadéves joghallgatóként ismertem meg, amikor szemináriumi csoportvezetőm lett. Lenyűgöző tárgyi tudása mellett szellemes példái, humora, a csoportunkhoz való laza és jóindulatú hozzáállása mind tovább erősített abban a gondolatomban, hogy a későbbiek során elsődlegesen polgári joggal szeretnék foglalkozni. Tanár Úr később örömmel fogadta, amikor megkerestem, hogy szeretnék hozzá doktorandusznak jelentkezni. Kissé meglepődött, de nyitottan fogadta, mikor meghallotta, hogy a szellemi alkotások joga, elsődlegesen a szerzői jog érdekel. A mai napig meghatározó emlékem, ahogy ekkor azt mondta, „Jó lesz az kislányom, hiszen ott annyi szép dolog van, amivel megéri foglalkozni.” Tanár Úr

* Egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam-és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete, Polgári Jogi Tanszék. Köszönöm Leszkoven Lászlónak a kézirat első változatához fűzött javaslatait, megjegyzéseit!

doktoranduszi tanulmányaim első éveit tudta végig kísérni és sokszor igyekezett abba az irányba terelni, hogy az Szjt. és a Polgári Törvénykönyv kapcsolódásaival foglalkozzam. Emellett többször nekem szegezte konzultációink során, hogy „De mi ennek az egésznek a célja? Azt nézd meg, hogy ez miért így van!” Jelen tanulmányban Tanár Úr tiszteletére igyekeztem olyan témát választani, amelyben a mögöttes célok és az Szjt. – Ptk. viszony is körvonalazható. Végső soron úgy hiszem – és remélem – hogy ez a témakör Öt is érdekelné.

1. Problémafelvetés

Bár a szerzői jogi perek száma nem mondható tetemesnek, lényegesen több ügyet generál a vagyoni jogok megsértése – különösen a felhasználási szerződés írásbeliségének elhagyása -, mint a személyhez fűződő jogok sérelme. Az eddigi bírói gyakorlatból az talán leszűrhető, hogy ha egy felhasználási jogviszonyban probléma merül fel, az több esetben is társulhat az írásbeliség hiányával. Ehhez képest a szerzői jogról szóló törvény¹ egyértelműen leszögezi, hogy „A felhasználási szerződést –ha e törvény eltérően nem rendelkezik –írásba kell foglalni.”² Így tehát a Ptk. által jognyilatkozat tételre vonatkozó általános szabály, az alakszerűtlenség³ a felhasználási szerződések esetében – összhangban a Ptk. rendelkezéseivel is⁴ – nem érvényesül. Látható ugyanakkor, hogy a szerzői művek felhasználására lehetőséget biztosító megállapodások kizárólag írásban érvényesek.

Érdekes ezt annak fényében is átgondolni, hogy a laikusok nagy része hagyományosan ragaszkodik ahhoz, hogy „csak az a szerződés, ami le van írva”. Ehhez képest a felhasználási szerződésekkel kapcsolatos jogvitákban még mindig kiütközik az a probléma, hogy a felek jobb esetben szóban megegyeznek a jogosultat illető díjazásról, de rosszabb esetben még ezt is elhanyagolják, pusztán ráutaló magatartással intézik,⁵ a megállapodásukat pedig egyáltalán nem rögzítik írásos formában. Ennek a hozzáállásnak az oka több tényezőben keresendő – pszichológia, társadalmi, történelmi –, de az okok teljes feltárása – noha tanulságos lehetne – meghaladja ennek a munkának a kereteit.⁶ Nézetem szerint egyrészt komoly tényező ebben, hogy még mindig – a szerzői jog több mint 300 éves fennállása óta is⁷ – a szerzői jogi kérdésekben nem elég tudatosak sem az alkotók, sem pedig a

¹ 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról (a továbbiakban: Szjt.)

² Szjt. 45. § (1) bek. A törvényszöveg által említett kivételeket a következő bekezdés tartalmazza.

³ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (a továbbiakban: Ptk.) 6:4. § (2) bek.

⁴ Ptk. 6:6. § (1) bek.

⁵ Pogácsás Anett: Ráutaló magatartás a szerzői jogban – gondolatok a felhasználási szerződés formájáról, In: Tókey Balázs (szerk.): *Liber Amicorum - Ünnepi tanulmányok Kisfaludi András 65. születésnapjára*, Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2023, 315-324. o.

⁶ Balás P. Elemér: Szerzői jog és dologi dinamizmus, In *Emlékkönyv Dr. Szladits Károly tanári működésének harmincadik évfordulójára*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1938, 18. o.

⁷ Bár a hazai szerzői jog első kodifikált jogforrása a szerzői jogról szóló 1921. évi LIV. törvénycikk volt, a világon az első szerzői jogi törvényt 1709-ben fogadták el, Angliában. Ez volt az ún. Statute of Anne, hivatalos elnevezésén az *'An Act for the Encouragement of Learning, by vesting the Copies of Printed Books in the Authors or purchasers of such Copies, during the Times therein mentioned. (Copyright Act 1709 8 Anne c.21.)'*

felhasználók. Másrészt egyes művészeti területeken időről-időre tapasztalható a pesszimista és bizalmatlan hozzáállás a jogi rendelkezésekhez, a szerződési kikötésekhez.⁸ Esetenként a felek „fölösleges formaságnak”, bizalmatlanságnak tekintik a jogviszony pontos szerződési keretek közé szorítását. Emiatt, vagy nem kötnek írásbeli szerződést, vagy ha kötnek is, annak tartalma hiányos lehet, így pedig akár a szerződés létezése is veszélybe kerülhet.

Zárójelben jegyezzük meg, hogy ezen a gyakorlaton aligha segít az internetes környezetben felnőtt felhasználók és társadalom hozzáállása. Bár több esetben a közvélekedés abba az irányba mozdul el, hogy „az internetes felhasználások szabadok” és „minden szabadon felhasználható, ami az interneten megtalálható”, ez egyrészt helytelen értelmezés, másrészt pedig rossz mintákat vetít előre. Mindemellett ez a probléma öngerjesztő, ezért nehéz vele szemben fellépni. Látható emellett, hogy a szerzői joggal szemben sok esetben szkeptikusak, azt egyfajta tilalmakkal átszőtt akadályrendszernek tekintik. Emellett a szerzők esetenként szemérmesen közelítenek alkotásuk gazdasági kiaknázási lehetőségeihez, a művészek pedig helyenként jogászai akadékoskodásnak tekintik a szerződések írásba foglalását, holott ez mindannyiuk számára garanciális jelleggel bír(na).

2. A felhasználási szerződés és alakítása

A szerzői vagyoni jogok alapján a szerzőt megilleti a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználása és minden egyes felhasználás engedélyezése.⁹ Az anyagi formában való felhasználás esetén egy dologi műpéldányban testesül meg a felhasználás (pl. többszörözés), míg a nem anyagi formájú felhasználás esetén nem beszélhetünk dologi műpéldányról (pl. nyilvános előadás). Független azonban a felhasználási engedély előírása attól, hogy a felhasználás anyagi, vagy nem anyagi formában történik-e.

Az alapvető szabály a jogosításra, jogszerű felhasználásra vonatkozóan a szerzői jogi törvény 16. § első mondata, mely kógens előírásként rögzíti, *hogy „A szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére.”* Ehhez a rendelkezéshez kapcsolódó magyarázatként Gyertyánfy Péter kifejti, hogy a vagyoni jogok abszolút jogosultságára épül a szerző kizárólagos felhasználási joga és azok engedélyezése. A kizárólagos jog a mű teljes társadalmi felhasználási lehetőségeit átfogja.¹⁰ A kizárólagosság kapcsán fejtette ki Benárd Aurél, hogy a vagyoni jogok következménye az, hogy elegendő a szerző művének bármiféle felhasználását észlelni, a törvényi szabály a felhasználóra hárítja azt a terhet, hogy felhasználásának

⁸ Vereb Tamás: Amikor Shakespeare kabátját lopják – A szerzői jog magyarországi állapotáról, *Színház*, 2005/1. 43-48. o.

⁹ Szt. 16. § (1) bek.

¹⁰ Gyertyánfy Péter: *Vagyoni jogok*, in Gyertyánfy Péter (szerk.): *A szerzői jogi törvény magyarázata*. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2000. 96. o.

jogszerűségét igazolja, melyet leggyakrabban a szerzőtől kapott engedély legitimál.¹¹ Ezzel összefügg egyebekben a szabad felhasználás azon szabálya is, miszerint a felhasználónak kell bizonyítania azt, hogy cselekménye valamely szabad felhasználási esetkörét valósította meg. Ezen az sem változtat, hogy az közvetlenül alapjogi kötődésű szabad felhasználásokat ma már részben „users’ right”-nak tekintik.¹² A felhasználási jogot tehát – függetlenül attól, hogy van-e dologi műpéldány, vagy sem – a felhasználási szerződés alapítja és e jog keletkezéséhez a mű átadása általában nem szükséges.¹³

A szerződéskötés joga alapvetően az eredeti szerzőt illeti meg, hiszen mindenki más „*csak tőle származtatott jogon*”¹⁴ köthet a jogosulti pozícióban felhasználási szerződést.¹⁵ Ezt követi a bírói gyakorlat is, kiemelve, hogy a szerzői jog jogosultjának – ezzel ellentétés, kifejezett kikötés hiányában – akkor is joga van saját nevében felhasználási szerződést kötni, ha szerzői joga kezelésére és a szerzői mű felhasználásának engedélyezésére harmadik személynek megbízást adott,¹⁶ hiszen ez olyan személyhez kötött jog, amely a szerző, illetve a szerzői vagyoni jogok jogosultjának kifejezett engedélye nélkül nem engedményezhető.¹⁷

A felhasználás engedélyezése tekintetében ki kell emelni, hogy míg az 1969-es Sztj.¹⁸ nem tartalmazott alakszerűségi előírást a hozzájárulás formájára, addig a hatályos Sztj. 16. §-ának második mondata egyértelműen kimondja, hogy a törvény eltérő rendelkezése hiányában a felhasználásra engedély felhasználási szerződéssel szerezhető. A jogszabályi előírás tehát kifejezetten szerződésest kíván meg a felhasználó és a szerzői jogosult között. Ez tehát azt jelenti, hogy az 1969-es Sztj.-vel ellentétben¹⁹ nem engedi meg az egyoldalú jognyilatkozat formájában tett szerzői hozzájárulást,²⁰ hanem kizárólag szerződés keretei között teszi azt lehetővé. Mindez szintén jelentőséggel bír a gyakorlat számára is, hiszen a köztudatban még mindig él az a téves álláspont, hogy a szerzőtől kapott, egyoldalú jognyilatkozat elegendő és megfelelő a mű felhasználására. Ugyanígy, nem elegendő a felhasználási jog

¹¹ Benárd Aurél: A felhasználási szerződés általános szabályai, In: Benárd Aurél – Tímár István (szerk.): *A szerzői jog kézikönyve*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973, 117. o.

¹² A Fővárosi Ítéltábla 8. Pf. 20 112/2003/5. számon közzétett döntésében kimondta, hogy „*Szerzői mű engedély nélküli felhasználására alapított kereseti követelésekkel szemben a szabad felhasználással védekező alperest terheli annak bizonyítása, hogy a szabad felhasználás körébe esett a felhasználás.*” (Közzétéve: BDT 2004. 137.)

¹³ Faludi Gábor: A jövőben megalkotandó műre vonatkozó felhasználási szerződés fogalma, In: Gyertyánfy Péter, Legeza Dénes (szerk.): *Nagykommentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez*, Wolters Kluwer, 2023, 400. o.

¹⁴ Benárd i.m., 170. o.

¹⁵ Így egyedi származékos jogszerzőnek tekinthető a felhasználó, ha másra átruházhatja a felhasználás jogát, míg a szerző általános jogutódai az örököse(i), törvény külön rendelkezése folytán szerződés megkötésére feljogosított személyek közé pedig a közös jogkezelő szervezeteket sorolhatjuk. Erről bővebben lásd: Benárd: i.m., 170-171.

¹⁶ BDT2017. 3625. Ugyanezt hangsúlyozza a BDT2022. 4465. számon közzétett döntés is, amelyben kiemelte a bíróság, hogy fényképészeti alkotások honlapra és közösségi oldalra történő kitétele túllépi a családi-, baráti körben történő bemutatást, így a felhasználás engedély nélkül jogsértő.

¹⁷ BH2018. 228. Ugyanezt hangsúlyozza a Pécsi Ítéltábla a Gf.IV.40.037/2021/4. sz. döntésében.

¹⁸ 1969. évi III. törvény a szerzői jogról (a továbbiakban: 1969-es Sztj.)

¹⁹ Vö. 1969-es Sztj. 13. § (1) bekezdése: *A mű bármilyen felhasználásához - ha a törvény eltérően nem rendelkezik - a szerző hozzájárulása szükséges.*

²⁰ Benárd: i.m. 115. o.

felhasználó oldalán történő keletkeztetésére a műpéldány birtokátruházása, vagy tulajdonának átruházása,²¹ még akkor sem, ha magát a szerzői jogi védelmet keletkeztető jogi tény a mű létrejötte.²²

A nyilatkozatok alakiséga kapcsán Bíró György úgy fogalmazott, hogy „Ahhoz, hogy az akaratnyilatkozathoz jogi hatás is fűződhessék, több esetben a nyilatkozatnak bizonyos érvényességi, tartalmi és alaki feltételeknek is eleget kell tennie. (...) az akaratnyilatkozatnak a közlés és az alakiség együttes követelményének kell megfelelnie.”²³ Ahhoz tehát, hogy a felhasználási jog – szerződéses keretek közötti – gyakorlása jogszerűen megjelenjen, a közlésnek címzett nyilatkozat formájában kell megvalósulnia, amely keretében megtörténik a vagyoni jog átengedése. Másrészt az alakiségnek, vagyis az írásbeliségnek is meg kell jelennie. A felhasználási szerződések írásbeli formában való rögzítésének okát a korábbi jogirodalom abban látta, hogy „a felhasználási szerződést felhasználói oldalról rendszerint (...) szervezetek kötik”²⁴, a törvény pedig a kialakult társadalmi gyakorlatot emelte törvényerőre.

Ez a helyzet az idézett sorok megírása óta annyiban változott, hogy a felhasználók köre erőteljesen bővült és mára már bárki lehet felhasználó, köszönhetően a művek tömeges létrejöttének. Ettől függetlenül az gyakorta előfordul, hogy a felhasználónak működési engedélyt kell szereznie, vagy nyilvántartásba vételét kell eszközölnie ahhoz, hogy a felhasználást ténylegesen megvalósíthassa.²⁵

Az írásbeli alak előírásának következtében a szóbeli megegyezés, vagy ráutaló magatartással tett nyilatkozat²⁶ nem lesz érvényes. A ráutaló magatartásnak megvan a maga helye a szerzői jogi viszonyokban is, például a mű nyilvánosságra hozatala vonatkozásában, felhasználási engedély adásában azonban nem kaphat teret.²⁷ A megkérdőjelezhetetlen szabály és a következetes bírói gyakorlat²⁸ ellenére ugyanakkor a szigorú szabály hiánytalan alkalmazása a mindennapi életben még mindig várat magára. Az, hogy a szerződés írásbeli formába foglalása miért maradt el, a jogkövetkezmény alkalmazása szempontjából közömbös.²⁹

A Ptk. értelmében az írásbeli alakhoz kötött szerződés akkor érvényes, ha legalább a lényeges tartalmát írásba foglalták³⁰ és ha a jognyilatkozatát a nyilatkozó

²¹ Faludi Gábor: A felhasználási szerződés fogalma, In: Gyertyánfy Péter, Legeza Dénes (szerk.): *Nagykommentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez*, Wolters Kluwer, 2023, 365. o.

²² Kúria Pfv.20188/2024/6

²³ Bíró György: *Magyar polgári jog. A kötelmi jog és a szerződés tan közös szabályai*, Miskolc, Novotni Alapítvány, 2000, 120. o.

²⁴ Benárd: i.m. 175. o.

²⁵ Grad-Gyenge Anikó: *Egy modern szerzői jog*, Budapest, Wolters Kluwer, 2019, 122. o.

²⁶ Lásd: a BDT2019. 3989. számon közzétett ítéletet, amely kiemelte, hogy a kézirat szerző általi átadásával érvényes kiadói szerződés nem jön létre, mert felhasználási engedély ráutaló magatartással nem adható.

²⁷ Pogácsás Anett: Ráutaló magatartás a szerzői jogban – gondolatok a felhasználási szerződés formájáról, In: Tókey Balázs (szerk.): *Liber Amicorum - Ünnepi tanulmányok Kisfaludi András 65. születésnapjára*, Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2023, 318. o.

²⁸ BDT2019. 3989. A kézirat szerző általi átadásával érvényes kiadói szerződés nem jön létre, mert felhasználási engedély ráutaló magatartással nem adható.

²⁹ BH 2004.9.

³⁰ Ptk. 6:7. § (1) bek.

fél aláírta,³¹ hiszen ahogy *Kolosváry Bálint* is fogalmazott „*A formális ügyletek rendszerinti formasága: a) írásbafoglalás és aláírás*”.³² Felhasználási szerződés esetében – mint már utaltunk rá – nem elegendő önmagában a szerző nyilatkozata és aláírása, lévén, hogy kontraktuális jogviszonyról beszélünk, a szerződés lényeges kérdéseit is írásba kell foglalni.

Régóta elismert tény, hogy a technikai fejlődés komoly hatást gyakorol a jogviszonyokra, így a jogtudomány állására, változásaira is. A technológiai fejlődés eredendően kéz a kézben jár a szerzői jogi és iparjogvédelmi szabályozással,³³ de a jogrendszer valamennyi területét érinti. Az írásbeliség követelménye kapcsán is tapasztalható mindez, hiszen a technikai fejlődés folyamatosan új jognyilatkozási formákat tesz lehetővé.³⁴ Ptk. 6:7. § (3) bekezdésében³⁵ előírt technológiasemleges írásba foglalás irányadó a felhasználási szerződések megkötésénél is. ^{Utal arra a jogirodalom, hogy} ezzel a megoldással a jogalkotó különválasztja a valódi írásos formát (írásban megtett és aláírt jognyilatkozat) és az azzal azonosnak tekintendő formát úgy, hogy ez utóbbihoz egy meghatározást³⁶ is rögzít.³⁷ A szabály számos vitát generált a jogirodalomban és feladta a leckét a jogalkalmazóknak is.

Wellmann György nézete szerint az elektronikus okirat akkor tesz eleget az írásbeliség kritériumának, ha fokozott biztonságú elektronikus aláírással és időbélyegzővel van ellátva,³⁸ így a faxon, e-mailen, SMS-ben megtett nyilatkozat nem minősül írásban megtettnek.³⁹ A *Ptk. Tanácsadó Testületének* többségi véleménye szerint a bíróságnak minden esetben meg kell vizsgálnia és meg kell állapítania, hogy az adott közlési forma⁴⁰ az adott körülmények között megfelelt-e ezeknek a feltételeknek. A Tanácsadó Testület tagjainak kisebbségi álláspontja szerint pedig elektronikus úton tett jognyilatkozat akkor tesz eleget az írásbeliség követelményének, ha azt a Ptk. vonatkozó rendelkezésének megfelelően elektronikusan aláírják.⁴¹ Van olyan álláspont, amely szerint a Ptk. írásbeliség koncepciója alatt érteni kell az egyszerű, minősített elektronikus aláírással nem rendelkező elektronikus levelet (e-mailt) is, mert a rendelkezés mögött nem a megmászhatatlanságot kell keresni, hanem a változatlan visszaidézés célja az, hogy

³¹ Ptk. 6:7. § (2) bek.

³² Kolosváry Bálint: *Magánjog*. Harmadik átdolgozott és bővített kiadás, Studium, Budapest, 1930, 49. o.

³³ Mezei Péter: A technológia és a szerzői jog szimbiózisa, *Jogtudományi Közöny*, 2012/5. 197-208. o.

³⁴ Szádeczky Tamás: Az elektronikus írásbeliség és problémái, *Infokommunikáció és Jog*, 2009/3. 67-71. o.

³⁵ Vö. 2/5/2020. Választottbírói ítélet.

³⁶ Ptk. 6:7. § (3) Írásba foglaltnak kell tekinteni a jognyilatkozatot akkor is, ha annak közlésére a jognyilatkozatban foglalt tartalom változatlan visszaidézésére, a nyilatkozattevő személyének és a nyilatkozat megtétele időpontjának azonosítására alkalmas formában kerül sor.

³⁷ Éless Tamás: Két dilemma az írásbeli jognyilatkozatok kapcsán, *Magyar Jog*, 2015/6. ,321.o.

³⁸ Wellmann György: *A szerződések általános szabályai az új Ptk.-ban – II. Rész, Szerződések tára - Az új Ptk. alapján*, 31. o.

³⁹ Wellmann: i.m. 20. o.

⁴⁰ Ilyenek az e-mailben, ahhoz csatolt file-ban, beszúrt aláírásképfájllal ellátott, szövegszerkesztővel szerkesztett, szerkeszthető vagy nem szerkeszthető formába konvertáltan elküldött, chat felületen, SMS-ben, a másik fél által rendelkezésre bocsátott platformon elektronikus úton tett írásbeli nyilatkozatok.

⁴¹ Új Ptk. Tanácsadó Testület véleménye - A jognyilatkozat írásbeliségének követelményei a Ptk. 6:7. § (3) bekezdésének az alkalmazásában. <https://kuria-birosag.hu/ptk>

az írásbeli formában elkészült jognyilatkozatot később is újra elő tudjuk venni, amennyiben vita támad a tartalmat illetően.⁴² Amennyiben ezt az álláspontot tekintjük irányadónak, úgy lazul a kötöttség és könnyebben lehet hivatkozni a kérdéses jognyilatkozat írásbeli formájára. Így ez megkönnyíti a szerződéskötési folyamatot. Kérdéses ugyanakkor, hogy ha ez a szelence kinyílik, akkor a jogalanyok „nem sírják-e vissza” azt, amikor csak a hagyományos írásbeli forma volt elfogadható. Az egyik kapcsolódó ítéletben a bíróság úgy határozott, hogy „A kiadói szerződés érvényességi kelléke annak írásba foglalása. E követelménynek nem felel meg a felek elektronikus levelezése, amelyre nem fokozott biztonságú elektronikus aláírással ellátott ajánlatváltással került sor.”⁴³

A Ptk. 6:7. § (3) bek. értelmezésében a bírói gyakorlat egyelőre nem egységes. Mindenesetre, ha a bíróságok konzekvensen a megszorító értelmezés mellett teszik le a voksukat, így aligha nyújt e szabály valós könnyítést a feleknek, hogy lépést tartsanak a technológiai fejlődéssel az egyes szerződéses folyamatokban. Azokban a szerzői jogi vitákban pedig, ahol a felek olyan könnyedén szemet hunytak az írásbeliség garanciái felett, ott a lényeges kérdésekben való megállapodás hiányosságai miatt már a szerződés létezése is kétséges lehet.

Hangsúlyozza a jogirodalom is, hogy a felhasználási szerződés létrejöttének megállapítása kapcsán nem könnyű a helyzet, hiszen a szerzői jogban az írásbeliség követelménye számít kiindulópontnak a felhasználási szerződéseket illetően.⁴⁴ A polgári jog szerint az írásbeliség elmulasztásának következménye az, hogy bár a szerződés létrejött, azonban az érvénytelen,⁴⁵ hiszen az a szerződési jognyilatkozat sérülését eredményezi.⁴⁶ A felhasználási szerződések sajátossága és önállósága⁴⁷ azonban e szempontból abban is megmutatkozik, hogy az írásba foglalás elmaradása – bár az Szjt. szerint is semmisséget eredményez, de – gyakorta a szerződés létezését is aláássa. Ennek oka, hogy az írásba foglalás mellőzésével együtt a felek sok esetben a felhasználás lényeges elemeiről sem egyeznek meg, amely pedig alapjaiban rengeti meg jogviszonyukat. Bár ez más jogviszonyokra is igaz lehet, amennyiben nincsen jogszerű felhasználási szerződés a felek között a mű felhasználására vonatkozóan, úgy a felhasználás jogosulatlan is.⁴⁸ Tehát nem „egyszerűen” érvénytelen, esetlegesen nem létező szerződésről beszélünk, hanem ezekben a jogviszonyokban gyakorta társulhat a helyzet mellé egy jogsértés, amelyre további következmények alkalmazási lehetősége is megnyílik.⁴⁹

⁴² Kovács Krisztián: Írásbeli forma az új Ptk.-ban, *Polgári Jog*, 2016/2.

⁴³ Fővárosi ítéletőktábla 8.Pf.20.394/2016/3. sz. határozat. Közzétéve: BDT 2017. 3734.

⁴⁴ Pogácsás Anett: „Néma gyerekek...” - a szerzői jogi felhasználási szerződések értelmezésének egyes aspektusai. *Iustum Aequum Sautare*, 2022/2., 126-127. o.

⁴⁵ Ptk. 6:94. §

⁴⁶ Vékás Lajos: Az alakszerűségi hiba és orvoslása, in: Gárdos Péter, Vékás Lajos (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*, 2022. május 28. időállapotú 2022. évi Jogtár-formátumú kiadás.

⁴⁷ Részletesen lásd: Faludi Gábor: A felhasználási szerződés és a Ptk. viszonyának egyes kérdései, *Gazdaság és Jog*, 2001/9, 3-10.; valamint Faludi Gábor: A felhasználási szerződés önállósága az „életmű” szerződés példáján. In: *Liber Amicorum Studia E. Weiss dedicata. Ünnepi dolgozatok Weiss Emilia tiszteletére*. ELTE ÁJK Polgári Jogi Tanszék, Budapest, 2002.

⁴⁸ Szjt. 16. § (6) bek. Vö. Ptk. 6:108. § (1) bek.

⁴⁹ Szjt. 94. §

Az Sztj. 45. § (1) bekezdése a semmisség jogkövetkezményével sújtja a felek megállapodását, ha az – a törvényi kivételtől eltekintve, melyekről később még lesz szó – nélkülözi az írásbeliség követelményét. E körben utal arra a jogirodalom, hogy „Az írásba foglalás kötelezettségét (...) helyes tágan értelmezni. Ez annyit jelent, hogy a felhasználási szerződéssel kapcsolatos minden nyilatkozat – álláspontunk szerint – csak írásban érvényes.”⁵⁰ Ennek oka lehet az, hogy a szerzői jog egyik fő célkitűzése a szerző védelme, amely törekvés kevésbé valósulna meg, ha bár a felhasználási szerződés írásba foglalása kötelező volna, de a kapcsolódó további, a szerződés lényegét érintő nyilatkozatok tekintetében ez a követelmény nem állna fenn. Vannak olyan nyilatkozatok, amelyek tartalma akár ki is üresíthetne szerzői jogi garanciákat, emiatt nem volna szerencsés, ha ezek a nyilatkozatok szóban is érvényesek volnának. Másrészt pedig a polgári jogban ismert azonos alakúság szabályával⁵¹ menne szembe a fentitől eltérő értelmezés.⁵²

3. A jövőben megalkotandó műre vonatkozó szerződés specialitása

Szintén fontos különbséget tenni – ami a gyakorlatban sokszor elmosódó kérdés – a mű létrehozására és felhasználására vonatkozó szerződés és a vállalkozási szerződés közötti.⁵³ Ismert olyan bírósági határozat, amely szerint a vállalkozási szerződés tárgya lehet szellemi alkotás előállítása is, mely esetekben a szellemi alkotás jogvédelmét nem érintő kérdéseiben a vállalkozási szerződés szabályait kell alkalmazni, ha pedig a szellemi alkotás kielégíti a külön törvényben foglalt kritériumokat, az ezzel kapcsolatos jogvitában a jogvédelemre a külön törvény az irányadó.⁵⁴ Meglátásunk szerint azonban ezt abban a vonatkozásban pontosítani szükséges, hogy amennyiben a mű felhasználására is igényt tart a „megrendelő” – ahogyan az jellemzően történik – akkor már nem elegendő vállalkozási szerződésnek tekinteni a helyzetet, hanem jövőben megalkotandó műre vonatkozó szerződésként kell kezelni.⁵⁵ Ugyanezt hangsúlyozza *Faludi Gábor* is, utalva arra, hogy a szerződési gyakorlat sok esetben megfelelkezik arról, hogy „Ha a szerző tevékenységi (funkcionális művekre nézve általában vállalkozási, művészeti, irodalmi, tudományos

⁵⁰ Faludi Gábor: A felhasználási szerződés alakja, In: Gyertyánfy Péter, Legeza Dénes (szerk.): *Nagykommentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez*, 2023, 382. o.

⁵¹ Ptk. 6:6. § (2) bek.

⁵² Az egyik, fentebb már hivatkozott ügyben az is problémát jelentett, hogy sem az eredeti megállapodást, sem pedig a módosítást nem foglalták írásba (Fővárosi Ítéltábla 20.Gf.40.137/2021/6-II.)

⁵³ A kérdésről átfogóan lásd: Barta Judit: A jövőben létrehozandó szellemi alkotásokra vonatkozó felhasználási, vállalkozási és tervezési szerződés összefüggései, In: Szalma József (szerk.): *A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken 2015*, Újvidék, Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, 2016, 229-242. o.

⁵⁴ Szegedi Ítéltábla Gf. I. 30 315/2010. (Közzétéve: BDT2011.2577.)

⁵⁵ Sztj. 49. § Erre a specialitásra utal egy másik közzétett döntés is, amely az Sztj. által a jövőben megalkotandó művel kapcsolatban felhívható szavatossági szabályok okán jelenti ki, a jövőben megalkotandó szerzői műre vonatkozó szerződés hibás teljesítése esetén a jogosult a szerzői jogról szóló törvényben meghatározott szavatossági jogokat érvényesítheti és a mással való kijavítás joga nem illeti meg. (BH2015. 11.) Lásd még továbbá a BDT2008. 1862. és a BH2021. 309. számon közzétett döntéseket.

*művekre megbízási jellegű) kötelezettsége szerzői jogi védelem alatt álló mű elkészítésére irányul, akkor a szerződés - a lex specialis miatt - elsősorban az Szjt. 49. § hatálya alá esik.*⁵⁶ Ilyenkor tehát maga a tényállás meghatározza a szerződés jellegét. Mindez pedig maga után vonja az alakítási követelményeket is, hiszen bár a Ptk. szerint a vállalkozási szerződés általános szabályai nem írnak elő írásbeli alakot, azonban a jövőben megalkotandó műre vonatkozó szerződés – lévén speciális felhasználási szerződés – csupán így érvényes. Ezt hangsúlyozta a bíróság a BH 2019. 231. számon közzétett döntésben, aláhúzva, hogy amennyiben a szerződés tárgya szoftver kifejlesztése, a létrehozandó mű szerzői jogi védelem alatt áll.⁵⁷ Összefoglalva tehát a megrendelő és a szerző között nem vállalkozási szerződés, hanem felhasználási szerződés jön létre, amelyet pedig írásba kell foglalni.

Itt pedig ismét visszautalunk a problémafelvetésben írt szerzői jog-tudatosság hiányosságára: Elképzelhető tehát az is, hogy az írásba foglalás elmaradásának az az oka, hogy a felek sok esetben „vállalkozási szerződésnek” tekintik a szerzői jogi tartalmú megállapodást, nem ismerik fel, hogy ez valójában felhasználási jogot érint, és nincsenek tudatában az írásbeliség követelményének.

4. A garancia alóli garanciák?

Az írásbeliség védelmi jellegű⁵⁸ főszabályától kivételes eltéréseket enged meg az Szjt. 45. § (2) bekezdésének felsorolása. Így nem kötelező a szerződés írásba foglalása

- a) sajtótermékben, napilapban vagy folyóiratban történő közzétételre kötött,
- b) nem kizárólagos, ingyenes, a 26. § (8) bekezdés második mondatában meghatározott felhasználási jogot engedő,
- c) szoftver és a gyűjteményes műnek minősülő adatbázis nem kizárólagos felhasználására felhasználási jogot engedő, vagy
- d) a szerző nem címzett vagy meghatározatlan számú személynek tett, ingyenes, nem kizárólagos felhasználási jog engedésére tett ajánlata elfogadásával létrejött felhasználási szerződés esetén.

Ezek a „lazítások” egyrészt azt a célt szolgálják, hogy a szerzői jogviszonyok felek általi rendezése könnyebben megtörténhessen, másrészt pedig van köztük olyan, [(b) pont] amely az online felhasználások jogszerűvé tételét igyekszik könnyíteni.

Ad a) A szerzői jogi szabályozásnak már régóta eleme – hiszen már az 1969-es Szjt. is így rendelkezett –, hogy a felhasználási szerződések írásbelisége alól kivételt engedjen abban az esetben, ha a mű sajtótermékben, napilapban, vagy folyóiratban jelenik meg. Ennek ellenére, a gyakorlatban itt is előfordulnak írásba foglalt szerződések, különösen abban az esetben, ha a szerző számára díjazást fizetnek. Meglátásom szerint ebben az esetben elsődlegesen nem szerzői jogi oka van a szerződés írásba foglalásának, hanem sokkal inkább adminisztratív, pénzügyi

⁵⁶ Faludi: *A jövőben megalkotandó műre vonatkozó felhasználási szerződés fogalma* i.m. 401. o.

⁵⁷ Szjt. 1. § (2) bek. c) pont

⁵⁸ Pogácsás Anett: *Garancia vagy akadály? A szerzői jogról való lemondás tilalmának helye egy rugalmas szerzői jogi rendszerben, Infokommunikáció és jog, 2017/1. 43. o.*

szempontok vezérlik ezt a gyakorlatot.

Ad b) Maga a 26. § a nyilvánossághoz való közvetítés vagyoni jogát taglalja. Nyilvánossághoz közvetítésről beszélünk, ha a mű sugárzással (földi sugárzás, műholdas sugárzás, kódolt sugárzás),⁵⁹ vezeték útján,⁶⁰ vagy más módon, továbbközvetítéssel,⁶¹ illetve a fent hivatkozott 26. § (8) bekezdése által szabályozott lehívásra történő hozzáférhetővé tétellel történik a mű felhasználása.⁶² A 26. § (8) bekezdésének értelmében a szerző kizárólagos joga, hogy művét a nyilvánossághoz közvetítse és hogy erre másnak engedélyt adjon, mely joga kiterjed arra az esetre is, amikor a művet vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy teszik a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.⁶³ Ezt a felhasználási módot nevezzük „interaktív internetes felhasználásnak” is, mely esetben a felhasználás egyrészt járhat azzal az eredménnyel, hogy a közönség tagja a művet kizárólag érzékelheti, másrészt másolat birtokába juthat, mely utóbbi esetkört szokás letöltésnek nevezni. Ennek a felhasználási esetkörnek a lényege az, hogy a mű oly módon jut el a közönséghez, hogy a nyilvánosság tagja a műhöz való hozzáférés (online megtekintés vagy letöltés) helyét és idejét önállóan választja meg.

Ad c) Az Sztj. 2021 júniusa előtt úgy rendelkezett,⁶⁴ hogy nem kötelező a szoftver vagy az adatbázis felhasználására vonatkozó szerződés írásba foglalása a szoftver vagy az adatbázis műpéldányának a kereskedelmi forgalomban történő megszerzése esetén. Ez a szabály azonban csak a műpéldányok megszerzésére vonatkozott és nem volt alkalmazható azokban az esetekben, amikor szoftver létrehozására és felhasználására vonatkozott a felek megállapodása. Az új rendelkezés azonban az írásbeliség alóli felmentést kiterjeszti mindazon felhasználási szerződésekre, amelyek nem kizárólagos felhasználási jogot engednek ezen művek felhasználására. Ennek következtében a szoftver és a gyűjteményes műnek minősülő adatbázis mind visszatérhes, mind ingyenes, nem kizárólagos felhasználására vonatkozó szerződések megköthetőek szóban is, vagy ami gyakoribb, a „kattintásokkal megvalósuló” ráutaló magatartással.

Ad d) Ebben a pontban elsődlegesen az online környezet és az ennek nyomán egyre inkább elszaporodó olyan engedélyekre kell gondolnunk, mint például a Creative Commons licenzek, amelyek lehetővé teszik, hogy a szerző úgy adjon

⁵⁹ Sztj. 26. § (1) - (6) bekezdések

⁶⁰ Sztj. 26. § (7) bek.

⁶¹ Sztj. 28. §

⁶² Grad-Gyenge Anikó (szerk.): *Kézikönyv a szerzői jog érvényesítéséhez*. Útmutató a gyakorlat számára. ProArt, 2025. <http://www.szerzoijogikezikonyv.hu/#oldal/1/7>

⁶³ E szabály uniós háttérül szolgálja 2001/29/EK irányelv az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról (a továbbiakban: InfoSoc irányelv). Az InfoSoc irányelv 3. cikk (1) bek. kezdésének értelmében ugyanis a nyilvánossághoz közvetítés keretében a tagállamok kötelesek a szerzők számára kizárólagos jogot biztosítani műveik vezetékes vagy vezeték nélküli nyilvánossághoz közvetítésének engedélyezésére, illetve megtiltására, beleértve az oly módon történő hozzáférhetővé tételt is, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.

⁶⁴ A 2021-es átfogó Sztj. módosítás a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény és a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről szóló 2016. évi XCIII. törvény jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2021. évi XXXVII. törvénnyel történt.

felhasználási engedélyt, hogy a felhasználási jog engedésére meghatározatlan számú személynek tesz nem címzett ajánlatot.

A fentiekén túlmenően az Szjt. még egy – szintén 2021 júniusában bevezetett - vélelmet állít fel arra vonatkozóan, hogy a közös jogkezelő szervezet és a felhasználó közötti felhasználási szerződést írásba foglaltnak kell tekinteni akkor is, ha az elektronikus úton úgy jön létre, ha a felek előzetesen ebben állapodtak meg írásban, és a felhasználási szerződést ennek a jognyilatkozatnak megfelelően, elektronikus úton kötik meg.⁶⁵ A törvény indokolása hangsúlyozza – álláspontunk szerint helyesen – hogy a fenti szabály bár szokatlan megoldás, hiszen kombinálja a hagyományos írásbeliséget és az elektronikus szerződéskötést, azonban a jogviszony alanyai szempontjából egy biztonságosabb megoldás, hiszen nem áll fenn az a veszély, hogy a Ptk. írásbeliségét szigorúan értelmező gyakorlat alapján ezek a szerződések semmisnek minősüljenek.

5. Konklúzió

Az előző fejezet címében feltett költőinek is tekinthető kérdés megválaszolásához figyelembe kell venni a jogalkotó célkitűzéseit és azokat a mögöttes társadalmi folyamatokat, amelyek minden jogterületet mozgatnak. Szinte már közhelyként kezeljük, hogy a jog szabályozás a technikai fejlődés mögött kullog, olyannyira a mindennapjainkban érezzük e helyzet súlyát. Ugyanakkor ez jogalkotási szempontból nem kis feladat, különösen arra tekintettel, hogy a gyorsan változó technológiai viszonyok között kell ma olyan jogi garanciákat biztosítani az (alkotó) embereknek, amely holnap is alkalmazható lesz. Hiszen mindig megvan a veszélye, hogy „*a modern korban, [megtaláljuk – a szerző] a dolgok önállósulását, spiritualizálását, ami azonban másfelől az emberek elszemélytelenedésével, elembertelenedésével, eldologiasodásával jár együtt.*”⁶⁶ Emiatt pedig a garanciákat, az elveket sok esetben csak úgy lehet ténylegesen biztosítani, ha a szigorú szabályon olykor engedünk.

A felhasználási szerződések írásbeliségének megkövetelését a magam részéről indokoltnak tartom, – azzal a szűk kivétellel, amelyet az Szjt. meghatároz –, ahogyan azt is, hogy a jogviszony módosítására irányuló lényeges jognyilatkozatokat továbbra is írásbeliséghez kösse a jogalkotó. Ennek okában alapvetően a szerzői érdeket, a szerzői garanciákat látom. Egyebekben – ha és amennyiben a jövőben – felmerülne az írásbeliség követelményének lazítása a felhasználási szerződésben, az ún. érdekvédelmi klauzula, miszerint, ha a felhasználási szerződés tartalma értelmezésre szorul, a szerző számára kedvezőbb értelmezést kell elfogadni,⁶⁷ könnyen kiüresedhetne, bizonyítási nehézségek okán. Ebben az esetben még az is előfordulhatna, hogy a szerzők kiszolgáltatottabb helyzetbe kerülnének és az egyébként sem túl magas szerzői jog-tudatosság is tovább csökkenne.

Meglátásom szerint nagy lépés lenne, ha sikerülne tudatosítani a gyakorlatban, hogy a szerződések megkötése és tartalmi elemeiknek pontos rögzítése nem a bizalmatlanság, vagy jogászai akadékoskodás jele, hanem valójában a felek,

⁶⁵ Szjt. 45. § (3) bek.

⁶⁶ Balás: i.m. 24. o.

⁶⁷ Szjt. 42. § (3) bek.

elsődlegesen a szerző érdekeit szolgálja.

Irodalomjegyzék

- Balás P. Elemér: Szerzői jog és dologi dinamizmus, In Emlékkönyv Dr. Szladits Károly tanári működésének harmincadik évfordulójára, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1938.
- Barta Judit: A jövőben létrehozandó szellemi alkotásokra vonatkozó felhasználási, vállalkozási és tervezési szerződés összefüggései, In: Szalma József (szerk.) A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken 2015, Újvidék, Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, 2016, 229-242.
- Benárd Aurél: A felhasználási szerződés általános szabályai, In: Benárd Aurél – Tímár István (szerk.): A szerzői jog kézikönyve. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973.
- Bíró György: Magyar polgári jog. A kötelmi jog és a szerződés tan közös szabályai, Miskolc, Lícium Art, 2000.
- Éless Tamás: Két dilemma az írásbeli jognyilatkozatok kapcsán, Magyar Jog, 2015/6.
- Faludi Gábor: A felhasználási szerződés alakja, In: Gyertyánfy Péter, Legeza Dénes (szerk.): Nagykomentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez, 2023.
- Faludi Gábor: A felhasználási szerződés és a Ptk. viszonyának egyes kérdései, Gazdaság és Jog, 2001/9, 3-10.
- Faludi Gábor: A felhasználási szerződés fogalma, In: Gyertyánfy Péter, Legeza Dénes (szerk.): Nagykomentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez, 2023.
- Faludi Gábor: A felhasználási szerződés önállósága az „életmű” szerződés példáján. In: Liber Amicorum Studia E. Weiss dedicata. Ünnepi dolgozatok Weiss Emilia tiszteletére. ELTE ÁJK Polgári Jogi Tanszék, Budapest, 2002.
- Faludi Gábor: A jövőben megalkotandó műre vonatkozó felhasználási szerződés fogalma, In: Gyertyánfy Péter, Legeza Dénes (szerk.): Nagykomentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez, 2023.
- Grad-Gyenge Anikó (szerk.): Kézikönyv a szerzői jog érvényesítéséhez. Útmutató a gyakorlat számára. <http://www.szerzoijogikezikonyv.hu/#oldal/1/7>
- Grad-Gyenge Anikó: Egy modern szerzői jog, Budapest, Wolters Kluwer, 2019, 122.
- Gyertyánfy Péter: Vagyoni jogok, in Gyertyánfy Péter (szerk.): A szerzői jogi törvény magyarázata. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2000.
- Kolosváry Bálint: Magánjog. Harmadik átdolgozott és bővített kiadás, Studium, Budapest, 1930.
- Kovács Krisztián: Írásbeli forma az új Ptk.-ban, Polgári Jog 2016/2.
- Mezei Péter: A technológia és a szerzői jog szimbiózisa, Jogtudományi Közlöny, 2012/5. 197-208.
- Pogácsás Anett: „Néma gyerekek...” - a szerzői jogi felhasználási szerződések értelmezésének egyes aspektusai. Iustum Aequum Sautare, 2022/2.

-
- Pogácsás Anett: Garancia vagy akadály? A szerzői jogról való lemondás tilalmának helye egy rugalmas szerzői jogi rendszerben, Infokommunikáció és jog, 2017/1.
 - Pogácsás Anett: Ráutaló magatartás a szerzői jogban – gondolatok a felhasználási szerződés formájáról, In: Tókey Balázs (szerk.): Liber Amicorum - Ünnepi tanulmányok Kisfaludi András 65. születésnapjára, Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2023, 315-324.
 - Szádeczky Tamás: Az elektronikus írásbeliség és problémái, Infokommunikáció és Jog, 2009/3. 67-71.
 - Vékás Lajos: Az alakszerűségi hiba és orvoslása, in: Gárdos Péter, Vékás Lajos (szerk.): Nagykomentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, 2022. május 28. időállapotú 2022. évi Jogtár-formátumú kiadás
 - Vereb Tamás: Amikor Shakespeare kabátját lopják – A szerzői jog magyarországi állapotáról, Színház, 2005/1. 43-48.
 - Wellmann György: A szerződések általános szabályai az új Ptk.-ban – II. Rész, Szerződések tára - Az új Ptk. alapján.
 - Wellmann György: A szerződések általános szabályai az új Ptk.-ban – I. Rész, Szerződések tára – Az új Ptk. alapján.
-